

HUOMAATHAN, ETTÄ

- Puhumattomuus tai rajoittunut kommunikointikyky ei tarkoita, ettei autistisella henkilöllä olisi sanottavaa!
- Koskaan ei ole liian myöhäistä etsiä toimivaa kommunikointikeinoa.
- Tehokkaan kommunikointikeinon löytyminen on elintärkeää. Usein haastavan käyttäytymisen syy on viestinnän toimimattomuus puolin ja toisin. Autistisella henkilöllä tulee olla keino kertoa tuntemuksistaan, kuten päänsärystä tai vatsakivusta, mutta myös mukavista asioista ja kiinnostuksen kohteista.
- Osa autistisista henkilöistä oppii luku- ja kirjoitustaidon itsekseen riippumatta arvioidusta kehitystasosta tai kykyprofiilista. Erityisesti puhumattomilla autistisilla henkilöillä taito voi olla piilevä, ja näiden taitojen mahdollista olemassaoloa tulisi testata aika ajoin.
- Usein vasta säännöllinen seuranta videoinnin avulla paljastaa autistisen henkilön kommunikointitaitojen todellisen tason.
- Aistiongelmät voivat vaikeuttaa autismin kirjoon kuuluvan henkilön kommunikointia.
- Jäsennetty eli strukturoitu ympäristö ja toiminnot ovat kuntoutuksen perusta, mutta on varottava, etteivät ne tukahduta oma-aloitteista kommunikointia. Ympäristöstä nousevilla kommunikaatiotarpeilla voidaan aktivoida oma-aloitteista kommunikointia.
- Kun on tekemisissä autismin kirjoon kuuluvan henkilön kanssa, kannattaa vähentää, selventää ja hidastaa omaa puhettaan.
- Vammaispalvelulain mukaista vaikeasti puhevammaisten tulkkipalvelun käyttömahdollisuutta kannattaa selvittää myös autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden kohdalla.
- Kommunikointi on ihmisen perusoikeus.

Lisätietoja ja kirjallisuutta

- Hakala, L., Hyrkkö, P., Manninen, P., Oesch, H., Salo, M. & Siikanen, M. (toim.) 2001. Jaettu ilo. Autistisen lapsen vuoro vaikutuksen ja kommunikoinnin kehittäminen. Puheterapeuttien kustannus Oy.
- Huuhtanen, K. (toim.) 2000. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa vuosituhaten taitteessa. Kehitysvammaliitto ry.
- Kerola, K., Kujanpää, S. & Timonen, T. 2000. Autismikuntoutus. PS-kustannus.
- Launonen, K. & Korpjaako-Huuhka, A-M. (toim.) 2003 (5. painos). Kommunikoinnin häiriöt. Syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Palmenia-kustannus.
- Launonen, K. 1998. Eleistä sanoihin, viittomista kieleen. Valta kunnallisen tutkimus- ja kokeiluyksikön julkaisuja 75. Kehitysvammaliitto ry.
- Pesonen, M-L 2006. Koreja kommunikaatioon. Harjoituksia pienten puhe- ja kielihäiriöisten lasten kuntoutukseen. Puheterapeuttien Kustannus Oy.
- Ponsila, M-R. & Siirilä, T. (toim.) 1996. Lasten kielihäiriöt ja autismi: haasteita kuntoutukselle ja opetukselle. Suomen Logopedis-foniatriksen yhdistyksen julkaisuja 29.
- Potter, C. & Whittaker, C. 2001. Enabling Communication in Children with Autism. Jessica Kingsley Publishers.
- von Tetzchner, S. & Martinsen, H. (toim.) 1999. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. Kehitysvammaliitto ry.

Kirjoja voi lainata Autismi- ja Aspergerliiton kirjastosta.

Lisää tietoa: www.papunet.net, www.materiaalipankki.net

Autismi- ja Aspergerliitto ry

Kaupintie 16 B
00440 Helsinki
Puh. (09) 7742 770
Faksi (09) 7742 7710

Kaakkois-Suomen aluetoimisto

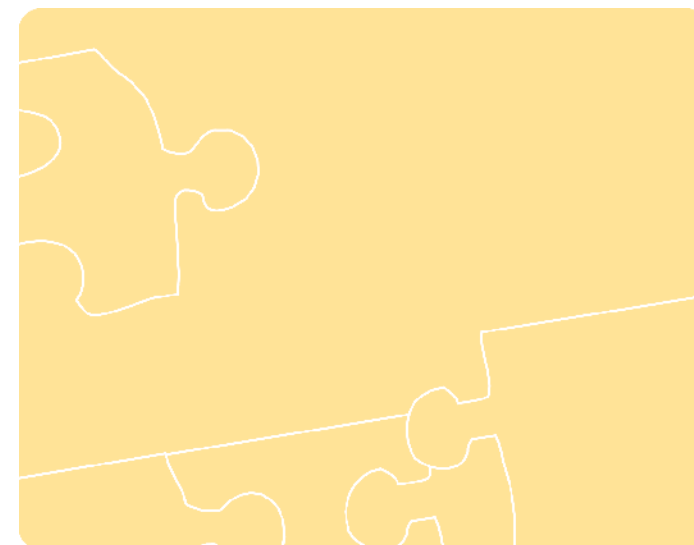
Kauppamiehenkatu 4
45100 Kouvola
Puh. (09) 7742 7771

Pohjois-Suomen aluetoimisto

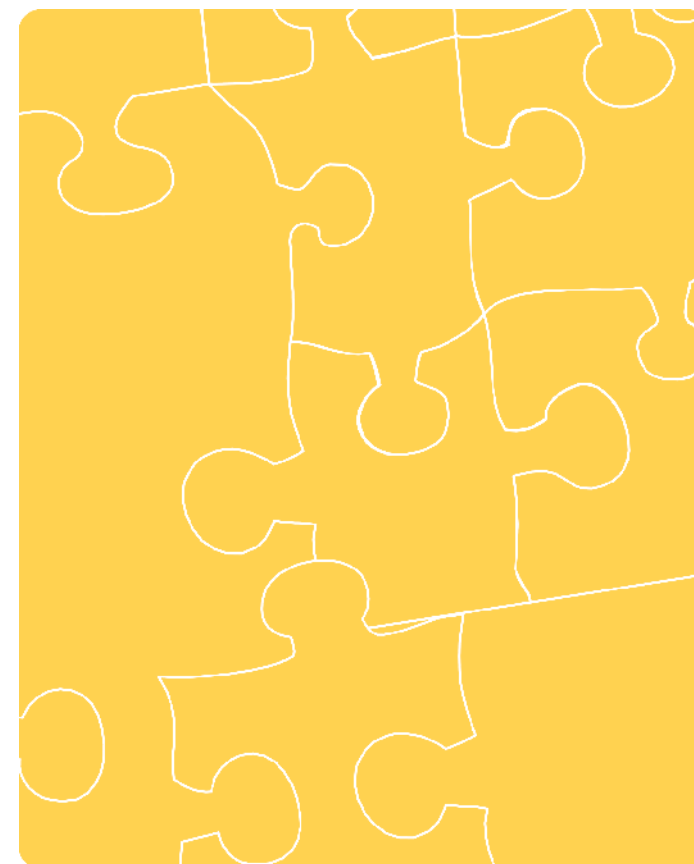
Kumppanuuskeskus
Isokatu 47
90100 Oulu
Puh. (09) 7742 7791

www.autismiliitto.fi

7. painos_n (9/2008)

Kommunikointi

KOMMUNIKOINTI

Toimiva vuorovaikutus ja hyvät viestintätaidot ovat olennaisia ihmisen kehityksen, oppimisen, sosiaalisen osallistumisen ja elämänlaadun kannalta.

Autistisen lapsen kehityksen, kuntoutuksen ja hoidon suurimpia ongelmia ovat kommunikoinnin puutteellisuus, puheen ymmärtämisen ongelmat ja vaikeus ymmärtää, mihin kommunikointia tarvitaan.

Kommunikaatio-ongelmat ilmenevät usein haastavana käyttäytymisenä ja vaikeuttavat siten kokonaisvaltaisesti autististen henkilöiden vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Jos henkilöllä ei ole kykyjensä ja kehitystasonsa mukaista kommunikointikeinoja, voi hänelle ajan myötä kehittyä psyykkisiä ongelmia.

Yleensä autististen lasten puheen ja kielen kehitys on ikään nähden jäljessä, eikä se noudata normaaleja kielenkehityksen vaiheita. Noin puolelle autistisista henkilöistä ei kehity puhetta lainkaan tai se jää hyvin vähäiseksi, jolloin puhutusta kielestä ei tule heille ensisijaista kommunikointimuotoa.

Autististen henkilöiden oma ele- ja ilmeikieli on puutteellista. Heidän on myös vaikea tulkita toisten ihmisten eleitä ja ilmeitä. Katsekontakti on usein vähäistä, ja huomion jakamisen ja vastavuoroisuuden taidot ovat yleensä heikot. Autistinen henkilö ei näytä seuraavan, jakeako kumppani kiinnostuksen kohteen. Puhekumppanin voi olla vaikea tietää, suuntaako autistinen henkilö puheensa hänelle vai ei.

Jos autistinen henkilö oppii puhumaan, hänen puhetyylinsä on usein erikoinen ja äänensävyänsä yksitoikkoinen. Puheessa esiintyy usein välitöntä tai viiveistä ekolaliaa (muiden puheen toistamista kaikuna) ja palilaliaa (omien sanojen toistelua). Ekolalialla on joskus myös kommunikoi-va tarkoitus, jota voi olla vaikea havaita.

Autismikuntoutuksen keskeisenä tavoitteena on löytää toimiva kommunikointikeino, jonka avulla henkilö oppii ilmaisemaan itseään ja ymmärtämään muita. Keino tulee aina valita yksilöllisin perustein ja yhteistyössä autistisen henkilön, hänen lähipiirinsä ja ammatti-ihmisten kanssa.

Jos henkilöllä on Aspergerin oireyhtymä, puhe kehittyy useimmiten ensisijaiseksi kommunikointimuodoksi. Puheessa on usein erityispiirteitä, kuten omaperäinen, hyvin muodollinen puhetyyli ja yksitoikkoinen äänensävy.

Toisen ihmisen puheen, eleiden ja ilmeiden ymmärtämisessä on eriasteisia vaikeuksia. Asperger-henkilöt tulkit-

Yleisimpiä autististen henkilöiden kanssa käytettäviä kommunikointikeinoja, jotka tukevat ja korvaavat puhetta (AAC, Augmentative and Alternative Communication):

- esinekommunikaatio
- graafiset merkit, kuvakommunikaatio: esim. PCS-kuvat, piktogrammit, valokuvat, piirretyt kuvat
- kirjoitettu teksti
- viittomat
- fyysinen ohjaus, kosketus.

Apuvälineinä kommunikoinnissa käytetään esimerkiksi aakkostaulua, erilaisia puhe- ja kirjoituslaitteita sekä tietokonetta.

sevat toisten puheen usein kirjaimellisesti, mikä voi johtaa väärintymmärtämiseen. Asioiden visualisointi voi helpottaa ymmärtämistä. Kommunikointitaitojen yksilölliset erot voivat olla hyvin suuria.

KOMMUNIKOINNIN TUKEMINEN

Kommunikoinnin opettamisessa etsitään aluksi taso, jolla autistinen henkilö ja hänen lähipiirinsä kuuluvat ihmiset ymmärtävät esineiden tai kuvien merkityksen ja niihin liittyvät toiminnot samalla tavalla.

Opetuksessa hyödynnetään tavallista enemmän visuaalista aistikanavaa, koska kuullun tiedon käsittely on monille autistisille henkilöille vaikeaa. Yleensä päädytään useiden kommunikointikeinojen rinnakkaiseen käyttöön, esimerkiksi kuvia tai viittomia käytetään samanaikaisesti puheen kanssa. Keinoja vaihdellaan tilanteen mukaan. Kuviin liitetään teksti jo alusta alkaen ja kuvista voidaan edetä vaihteittain pelkkään tekstiin.

Kommunikoinnin opettaminen aloitetaan usein pyytämisen harjoittelemisesta, mutta on tärkeää muistaa, että pyytäminen on vain yksi viestinnän tehtävistä. Muita viestinnän toimintoja ovat huomion hakeminen, kieltäytyminen, kommentoiminen, informaation antaminen eli kertominen, informaation pyytäminen eli kysyminen, tunneilmaisu ja sosiaalinen ilmaisu, esimerkiksi kohteliaisuussäännöt.

KÄYTÖSSÄ OLEVIA MENETELMIÄ

Strukturointi eli jäsentäminen kuvin ja/tai tekstein. Koska kuvat ovat pysyviä, niihin on helppo palata; näin ne tukevat ymmärtämistä ja selkiyttävät esimerkiksi muuten vaikeasti hahmotettavaa vuorovaikutustilannetta. Esim. TEACCH-ohjelma (Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped Children).

Käyttäytymisterapeuttinen lähestymistapa, johon liittyy mm. palkitseminen. Esim. Lovaasin opetusohjelma.

Tuettu kommunikoinnin harjoittelutekniikka eli fasilitointi, FCT (Facilitated Communication Training). Tarvitavan fyysisen ja henkisen tuen antaminen, jotta autistinen henkilö, jolla on oman toiminnan ohjaukseen liittyviä ongelmia, voisi kommunikoida tuetusti osoittamalla kuvia tai kirjaimia tai kirjoittamalla kirjoituslaitteella. Tavoitteena on tuen asteittainen vähentäminen ja mahdollisimman itsenäisen ja oma-aloitteisen kommunikoinnin saavuttaminen.

Kommunikoinnin tarpeen, merkityksen ja vuorovaikutuksen opettamista. Esim. PECS-menetelmä (The Picture Exchange Communication System) eli kuvanvaihdon menetelmä, jonka avulla voidaan opettaa kontaktin ottamista, oma-aloitteista kommunikointia ja kysymis-, vastaus- ja kertomistaitoja.

Kommunikaatioterapia on huolellisesti ja tavoitteellisesti rakennetun kokonaiskuntoutuksen osa, jonka suunnittelussa puheterapeutti on aktiivisesti mukana. Autistisen henkilön lähiympäristön ihmiset tarvitsevat lähes aina puheterapeutin tai muun ammatti-ihmisen ohjausta kommunikointikeinojen yksilöllisessä soveltamisessa.

Musiikkiterapiaa käytetään autismin kirjoon kuuluvien henkilöiden vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen. Monet autistiset henkilöt kykenevät ottamaan musiikillisia aistimuksia vastaan paremmin kuin muita ympäristön ärsykeitä ja myös reagoimaan niihin omalla käyttäytymisellään niin, että toiminnasta voi tulla vuorovaikutteista.

Eleiden, ilmeiden ja sosiaalisten tilanteiden harjoittelu esimerkiksi sosiaalisten tarinoiden, sarjakuvien, videonin ja oppaiden avulla.

Autistisen henkilön oman kommunikointikäyttäytymisen vahvistaminen arjen tilanteissa. Ääntely tai tönniminen tms. on usein autistisen henkilön ensimmäinen keino itsensä ilmaisemiseen.

Erlaiset kommunikointikeinot, apuvälineet ja opetusmenetelmät tukevat toisiaan.